

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Коссе Валерій Валерійович, 1989 року народження, громадянин України, освіта вища: у 2010 році закінчив Донецький юридичний інститут Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» та здобув освітньо-кваліфікаційний рівень «спеціаліст», працює на посаді заступника декана факультету № 1 в Донецькому державному університеті внутрішніх справ, Міністерства внутрішніх справ України, м. Кропивницький, виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Донецького державного університету внутрішніх справ, Міністерства внутрішніх справ України, Кропивницький, від 26 лютого 2025 року № 115, у складі:

Голови разової
спеціалізованої вченої ради:

Тетяна ПОНОМАРЬОВА, доктор юридичних наук, старший дослідник, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням факультету № 3, Донецький державний університет внутрішніх справ.

Рецензентів:

Пилип ЄПРИНЦЕВ, доктор юридичних наук, доцент, проректор університету – директор Криворізького навчально-наукового інституту, Донецький державний університет внутрішніх справ;

Богдана СЕМЕНИШИНА-ФІГОЛЬ, кандидат юридичних наук, доцент, заступник декана факультету № 4, Донецький державний університет внутрішніх справ.

Офіційних опонентів:

Максим КОРНІЄНКО, доктор юридичних наук, професор, проректор, Одеський державний університет внутрішніх справ;

Станіслав МОЗОЛЬ, доктор юридичних наук, професор, проректор, Національна академія внутрішніх справ,

на засіданні 16 квітня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» Валерію КОССЕ на підставі публічного захисту дисертації «Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання сутенерству та втягненню особи в заняття проституцією» за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано в Донецькому державному університеті внутрішніх справ, Міністерства внутрішніх справ України, Кропивницький.

Науковий керівник – Сергій ВІТВИЦЬКИЙ, доктор юридичних наук, професор, Донецький державний університет внутрішніх справ, ректор.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, в якому дотримано вимоги пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Зокрема, здійснено визначення, узагальнення та розв'язання проблем, пов'язаних із удосконаленням кримінально-правових та кримінологічних засад запобігання сутенерству та втягненню особи в заняття проституцією, шляхом надання пропозицій та рекомендацій, скерованих на удосконалення національного кримінального законодавства та кримінологічної практики у цій сфері.

Так, уперше:

- на підставі аналізу європейської кримінальної процесуальної, криміналістичної та кримінологічної практики запобігання організованих проституції та кримінальним правопорушенням, пов'язаним із сутенерством та втягненням осіб в зайняття проституцією, викладеної на офіційному сайті Європолу, виокремлено найбільш актуальні заходи запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 303 КК України, якими визначено: 1) здійснення правоохоронними органами періодичної загальнонаціональної операції проти організованої проституції та інтеграцію практик, спрямованих проти мобільних організованих транснаціональних злочинних груп (досвід Ірландії); 2) здійснення правоохоронними органами спеціальних операцій та посилення перевірок на зовнішніх кордонах з метою виявлення випадків торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації, примусового жебрацтва та примусової злочинності (за аналогією ініціативи ЕМРАСТ та із урахуванням досвіду таких країн-членів ЄС як Австрія, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Данія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ісландія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Польща, Португалія тощо); 3) здійснення рейдів щодо випадків вчинення торгівлі людьми та сексуальної експлуатації із застосуванням комп'ютерних технологій (досвід Європолу);

- доведено, що одним із ефективних способів удосконалення організаційно-правового напрямку спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 303 КК України, що вчиняються щодо дітей є розширення та подальше удосконалення заходів кримінально-правового характеру, які застосовуються щодо юридичних осіб, зокрема шляхом визначення можливості застосовувати тимчасові обмеження діяльності юридичної особи та тимчасове обмеження в отриманні прав та/або переваг;

- на підставі аналізу судових вироків у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 303 КК України, виявлено та систематизовано прогалини, які виникають на

етапі досудового розслідування та судового розгляду обставин таких суспільно небезпечних діянь, які утворюють додаткові фактори, які впливають на кількісні показники цих кримінальних правопорушень: 1) порушення преюдиціальності – надання передчасної оцінки обставинам кримінального правопорушення чи особі кримінального правопорушника на підставі попередньо отриманих загальних доказів; 2) порушення судовими органами порядку затвердження угоди про визнання винуватості між прокурором та обвинуваченим; 3) порушення порядку обрання запобіжного заходу до особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 303 КК України; 3) порушення п. 2 ч. 4 ст. 374 КПК України щодо обов'язку визначення покарання, призначеного по кожному з обвинувачень, що визнані судом доведеними та остаточної міри покарання, обраної судом.

Удосконалено:

- теоретичні підходи до систематизації віктимологічних заходів запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 303 КК України, якими визначено: 1) розширення переліку потерпілих осіб, шляхом уточнення кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак, визначених у ст. 303 КК України, та встановлення кримінальної відповідальності за вчинення такого діяння щодо вагітних жінок, осіб похилого віку та осіб із інвалідністю; 2) розроблення та подальше унормування підстав, умов та порядку надання послуг із соціальної реабілітації осіб, яких було втягнуто у зайняття проституцією; 3) створення анонімних груп та виокремлення приміщень для анонімного спілкування із особами, які примусово надають оплачувані послуги сексуального характеру з метою психологічного та соціального супроводу, а також потенційного викриття діяльності організованих груп та злочинних організацій;

- теоретичні підходи до систематизації проблем та виявлення тенденцій вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 303 КК України, якими визначено такі: 1) збільшення кількості випадків вчинення сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією в окремих регіонах: Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Волинська, Чернігівська, Миколаївська, що підтверджується негативною динамікою кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності за останні два роки (2023-2024 рр.); 2) збільшення кількості випадків, коли кримінальне правопорушення, передбачене ст. 303 КК України, вчиняється у складі організованих груп чи злочинних організацій (в останні два роки спостерігається нестабільна динаміка зі значним збільшенням відносно 2019-2022 років); 3) збільшення кількості випадків, коли досліджуване кримінальне правопорушення передуює легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом (у 2024 році кількість таких випадків збільшилась у 7 разів); 4) перевага такої форми реалізації об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 303 КК України, як сутенерство над іншими формами, що зумовлено збільшенням кількості осіб, які добровільно надають оплачувані послуги сексуального характеру;

- типовий кримінологічний портрет особи, яка вчиняє сутенерство або втягнення осіб в зайняття проституцією, а саме: особа жіночої статі (61 %), громадянка України (99 %), 18-28 років (37,2 %), має повну загальну або базову

середню освіту (58,3 %), працездатна, не працює та не навчається (82,6 %), кримінальне правопорушення вчиняє повторно (3,3 %), або має незняту та непогашену судимість (1,6 %).

Набули подальшого розвитку:

- аргументи щодо доцільності інтеграції у національну кримінологічну практику скандинавської моделі протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із сутенерством та проституцією, шляхом встановлення кримінальної відповідальності за придбання та сприяння наданню оплачуваних сексуальних послуг;

- аргументи щодо доцільності створення механізму реінвестування конфіскованого у сутенерів майна на захист і реабілітацію жертв проституції та торгівлі людьми;

- аргументи щодо доцільності посилення кримінальної відповідальності за сутенерство або втягнення в заняття проституцією малолітніх та неповнолітніх осіб шляхом криміналізації такого діяння в окремій нормі кримінального законодавства;

- аргументи щодо недоцільності декриміналізації сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією.

Дисертація виконана державною мовою та відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерством освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувач має 7 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 статті, у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України:

1. Коссе В.В. Сутенерство як кримінально протиправний феномен сучасності. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. Вип. № 3 (80). С. 53-57.

2. Варава Д. В., Коссе В. В. Втягнення наркозалежних осіб у зайняття проституцією: віктимологічний аспект. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. Вип. № 4 (81), ч. 2. С. 62–67.

3. Коссе В.В. Особа жертви сутенерства або втягнення у заняття проституцією. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 2. С. 156-161.

4. Коссе В.В. Кримінально-правові заходи запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 303 Кримінального кодексу України, вчиненим щодо дітей. *Право і суспільство*. 2024. № 5. С. 517-523.

У дискусії взяли участь голова та члени разової спеціалізованої вченої ради:

1. Тетяна ПОНОМАРЬОВА, доктор юридичних наук, старший дослідник, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням факультету № 3, Донецький державний університет внутрішніх справ, голова ради – виступ позитивний, без зауважень.

2. Пилип ЄПРИНЦЕВ, доктор юридичних наук, доцент, декан факультету № 2 Криворізького навчально-наукового інституту, Донецький державний університет внутрішніх справ, рецензент – дав позитивну рецензію із зауваженнями:

1). У дисертації автор розглядає зарубіжне законодавство таких країн як Швеція, Данія, Норвегія Франція, Німеччина та Польща. Водночас, по-перше, не у повній мірі зрозуміло, чому саме такі країни було обрано для дослідження. По-друге, під час захисту дисертанту також варто відповісти на питання, чому взагалі було обрано лише європейські країни та чому поза увагою залишився досвід, наприклад, США.

2). На стор. 183-184 дисертації автор вказує, що ним охарактеризовано та удосконалено кримінологічні та віктимологічні заходи запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 303 КК України. Констатовано, що віктимологічні заходи запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 303 КК України повинні передбачати: 1) розширення переліку потерпілих осіб, шляхом уточнення кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак, визначених у ст. 303 КК України та встановлення кримінальної відповідальності за вчинення такого діяння щодо вагітних жінок, осіб похилого віку та осіб із інвалідністю; 2) розроблення та подальше унормування підстав, умов та порядку надання послуг із соціальної реабілітації осіб, яких було втягнуто у зайняття проституцією; 3) створення анонімних груп та виокремлення приміщень для анонімного спілкування із особами, які примусово надають оплачувані послуги сексуального характеру з метою психологічного та соціального супроводу, а також потенційного викриття діяльності організованих груп та злочинних організацій.

Проте пропозиції, викладені у п. 3, як видається, потребують доопрацювання та уточнення, оскільки само собою створення анонімних груп та виокремлення приміщень для анонімного спілкування із особами, які примусово надають оплачувані послуги сексуального характеру з метою психологічного та соціального супроводу не матимуть віктимологічного ефекту. Отже, під час захисту доцільно більш детально пояснити позицію щодо такого віктимологічного заходу.

3). Дисертант підтримує доцільність інтеграції у національну кримінологічну практику скандинавської моделі протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із сутенерством та проституцією, шляхом встановлення кримінальної відповідальності за придбання та сприяння наданню оплачуваних сексуальних послуг. Втім, під час захисту доцільно навести додаткові аргументи на користь такої думки та відповісти на питання, чи не вважає автор, що криміналізація таких діянь може призвести до появи «мертвої норми» через їх латентність?

4). У дисертації також варто було б приділити більш зосереджену увагу розгляду міжнародного досвіду кримінально-правової та кримінологічної протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із проституцією.

3. Богдана СЕМЕНИШИНА-ФІГОЛЬ, кандидат юридичних наук, доцент, заступник декана факультету № 4, Донецький державний університет

внутрішніх справ, рецензент – дала позитивну рецензію із зауваженнями:

1). На стор. 163 автор зазначає, що віктимологічне запобігання є частиною кримінологічного та повинно передбачати заходи, здатні знизити ризик вчинення щодо особи кримінального правопорушення шляхом усунення умов, факторів та чинників, які сприяють віктимізації. Частково це також може бути вирішено шляхом посилення нормативно-правового захисту потерпілих.

Поряд із цим, дисертант залишає поза увагою те, що така форма реалізації об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 303 КК України як втягнення особи в заняття проституцією передбачає використання таких способів як використання обману, шантажу, уразливого стану цієї особи та застосування чи погрозу застосування насильства. Часто жертви такого діяння обираються випадково, незалежно від ступеню їх віктимізації, через наявність об'єктивних причин – вік, зовнішні характеристики тощо.

У зв'язку із цим, під час захисту дисертанту варто зупинитись на цьому питанні більш детально та пояснити, чи є, на його думку, віктимологічні заходи, які можуть бути ефективними незалежно від способу, який використовує кримінальний правопорушник для втягнення особи в заняття проституцією.

2). На стор. 75 дисертації автор зазначає, що основною підставою криміналізації сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією є виконання державою міжнародно-правових зобов'язань, що особливо актуалізувалось в умовах воєнного стану.

Проте наведена позиція є дискусійною, оскільки, як видається, основними підставами криміналізації є ступінь суспільної небезпечності та поширеність діяння і вже потім – виконання державою міжнародно-правових зобов'язань. Із урахуванням вказаного, під час захисту доцільно навести додаткові аргументи з цього приводу.

3). На стор. 118 вказано, що основною детермінантою, яка зумовлює збільшення кількісних показників кримінальних правопорушень, передбачених ст. 303 КК України є зростання попиту на сексуальні послуги. В цілому не заперечуючи таку авторську позицію, необхідно відзначити, що наведена детермінанта є лише однією із основних, оскільки більшість причин та факторів такого роду кримінально протиправної діяльності знаходиться у соціально-економічній площині – у прагненні осіб отримувати матеріальну вигоду у найлегший спосіб. У такому випадку зростання попиту на сексуальні послуги – лише додатковий стимулюючий фактор. Вказане також підтверджується тим, що у більшості випадків кримінальне правопорушення, передбачене ст. 303 КК України вчиняється із корисливим мотивом.

4). На стор. 138 дисертації автор вважає, що визначення пособництва сутенерству самостійним видом кримінального правопорушення є позитивною рисою кримінального законодавства Швеції, Данії, Норвегії та Німеччини, котра, як видається, може бути запозичена для інтеграції у національне кримінальне законодавство. Водночас під час захисту доцільно відповісти на питання, чи не вважає дисертант що вказана пропозиція перевантажить кримінальне законодавство?

4. Максим КОРНІЄНКО, доктор юридичних наук, професор, проректор,

Одеський державний університет внутрішніх справ, опонент – дав позитивний відгук із зауваженнями:

1). У дисертаційному дослідженні автор неодноразово звертає увагу на доцільність впровадження в Україні скандинавської моделі кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, пов'язані із сутенерством та втягненням осіб в заняття проституцією. Водночас із тексту дисертації не у повній мірі зрозуміло, чи вивчав дисертант статистичну інформацію, яка б підтверджувала те, що основною детермінантою таких суспільно небезпечних діянь є зростання попиту на сексуальні послуги. Під час захисту на цьому питанні доцільно зупинитись більш детально та пояснити, чи було проведено таке дослідження та на чому ґрунтувалась наведена пропозиція.

2). На стор. 142-143 дисертації автор пропонує внести зміни до кримінального законодавства України та доповнити КК України ст. 303-1, в якій встановити кримінальну відповідальність за втягнення дитини у заняття проституцією. Проте така пропозиція, як видається, під час захисту потребує додаткової аргументації, оскільки доцільність виокремлення такого діяння в межах окремої норми на сьогоднішній день не є доведеною, з огляду на статистичні дані та судову практику.

3). На стор. 157 дисертації автор вказує, що, на його думку, одним із дієвих способів зниження кількості кримінальних правопорушень, передбачених ст. 303 КК України є визначення можливості обмежити види звільнення від покарання та його відбування осіб, які вчинили кримінально правопорушення, передбачені ст. 303 КК України та залишити можливим лише умовно-дострокове звільнення. Такий підхід надасть можливість забезпечити реалізацію завдання протидії суспільно небезпечним діянням та виправлення і профілактики асоціальної поведінки.

Вказана авторська позиція є дискусійною, оскільки доповнення кримінально-правових норм, в яких визначено підстави звільнення від покарання ще одним видом суспільно небезпечного діяння може необґрунтовано їх перевантажити.

4). На стор. 165 дисертації вказано, що в Україні існують центри надання допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі. У більшості випадків, такі центри також можуть надавати соціальну, правову та психологічну допомогу особам, яких було втягнуто у зайняття проституцією. Проте наведений досвід Латвії надає підставу вважати, що такого роду приміщення, де такі потерпілі можуть спілкуватись один із одним можуть вважатись одним із способів, який сприятиме викриттю організованої злочинної діяльності, зокрема тієї, що пов'язана із утриманням місць розпусти, виготовленням та розповсюдженням порнографічних матеріалів та торгівлею людьми.

Як видається, автору варто було б більш детально зупинитись на цьому питанні та хоча б стисло охарактеризувати особливості діяльності таких центрів та можливі напрями їх розвитку щодо допомоги жертвам втягнення у заняття проституцією.

5). На стор. 168 дисертант вказує, що окрему увагу необхідно приділити

особам, втягненим у зайняття проституцією під час збройного конфлікту – в рамках широкомасштабного або систематичного нападу, спрямованого проти цивільного населення та особам, втягненим у зайняття проституцією, вчиненого у сукупності із кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 149 КК України. В цілому не заперечуючи таку тезу, необхідно відзначити, що в межах дисертаційного дослідження було б також доцільним звернути більш зосереджену увагу на розмежування підходів до запобігання таким суспільно небезпечним діянням.

5. Станіслав МОЗОЛЬ, доктор юридичних наук, професор, проректор, Національна академія внутрішніх справ, опонент – дав позитивний відгук із зауваженнями:

1). Дисертант вказує, що на підставі аналізу судових вироків у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 303 КК України, ним виявлено та систематизовано прогалини, які виникають на етапі досудового розслідування та судового розгляду обставин таких суспільно небезпечних діянь, які утворюють додаткові фактори, які впливають на кількісні показники цих кримінальних правопорушень: 1) порушення преюдиціальності – надання передчасної оцінки обставинам кримінального правопорушення чи особі кримінального правопорушника на підставі попередньо отриманих загальних доказів; 2) порушення судовими органами порядку затвердження угоди про визнання винуватості між прокурором та обвинуваченим; 3) порушення порядку обрання запобіжного заходу до особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 303 КК України; 4) порушення п. 2 ч. 4 ст. 374 КПК України щодо обов'язку визначення покарання, призначеного по кожному з обвинувачень, що визнані судом доведеними та остаточної міри покарання, обраної судом.

Водночас більшість із наведених прогалин виникають саме під час судового розгляду та не стосуються досудового розслідування. Із урахуванням вказаного, автору більш доцільним було б визначити способи удосконалення саме цього етапу кримінального провадження.

2). У дисертації вказано, що одним із ефективних способів удосконалення організаційно-правового напрямку спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 303 КК України, що вчиняються щодо дітей є розширення та подальше удосконалення заходів кримінально-правового характеру, які застосовуються щодо юридичних осіб, зокрема шляхом визначення можливості застосовувати тимчасові обмеження діяльності юридичної особи та тимчасове обмеження в отриманні прав та/або переваг.

Проте автором не у повній мірі аргументується така пропозиція, зокрема не визначається кінцевий результат та очікувана ефективність від її реалізації.

3). Дисертант вважає, що дієвими кримінологічними заходами запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 303 КК України є: 1) удосконалення державної політики з питань сім'ї та дітей в частині унормування видів, розмірів та порядку надання соціальних пільг та виплат особам, які

постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (для осіб, які зазнали сексуального насильства в контексті, визначеному Порядком надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 року № 268); 2) підвищення розміру одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми; 3) удосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення та припинення діяльності місць розпусти.

Разом із цим, під час захисту на цьому питанні доцільно зупинитись більш детально та визначити, чи проводилось дисертантом дослідження щодо наявності кореляції між кількісним показником кримінальних правопорушень, передбачених ст. 303 КК України та детермінантами, на усунення яких було запропоновано наведені вище заходи.

4). Автор висловлює не у повній мірі послідовну позицію щодо доцільності криміналізації в окремій кримінально-правовій нормі сутенерства або втягнення у заняття проституцією дітей, відсутності підстав для декриміналізації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 303 КК України та доцільності впровадження скандинавської моделі кримінальної відповідальності за вчинення таких діянь. Під час захисту на цьому питанні варто зупинитись детальніше та надати додаткові роз'яснення.

5). Під час розгляду зарубіжного досвіду було б доцільним обрати для аналізу більшу кількість європейських держав та класифікувати їх за наявністю спільних рис щодо здійснення кримінально-правових та кримінологічних заходів протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із сутенерством та проституцією. Це надало б можливість зробити дисертаційне дослідження більш комплексним та репрезентативним.

Результати відкритого голосування: «за» 5 (п'ять) членів ради,
«проти» немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Валерію КОССЕ ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради

Тетяна ПОНОМАРЬОВА